

HENKILÖSTÖN TURVALLISUUDEN KEHITTÄMINEN VAPAA-AJAN TURVALLISUUTTA EDISTÄMÄLLÄ

Tietopaketti yrityksille

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Työsuojelurahasto

Arbetskyddsfronden
The Finnish Work Environment Fund

ISBN 978-952-15-2646-6

Sanna Anttila & Toni Hyytinen

Henkilöstön turvallisuuden kehittäminen vapaa-ajan turvallisuutta edistämällä

Tietopaketti yrityksille

SISÄLLYSLUETTELO

1	Tietopaketin tausta	1
1.1	Tietopaketin tarkoitus	1
1.2	Hankkeen ohjausryhmä	1
1.3	Määritelmät	2
2	Tapaturmat Suomessa.....	3
2.1	Vapaa-ajan tapaturmat.....	3
2.1.1	Liikuntatapaturmat	3
2.1.2	Kotitapaturmat	4
2.1.3	Liikennetapaturmat	5
2.1.4	Muut tapaturmat	5
2.2	Työtapaturmat	6
2.3	Yhteenveto Suomessa sattuneista tapaturmista	6
3	Vapaa-ajan huomioiminen yritysten turvallisuustyössä	8
3.1	Henkilöstön turvallisuudesta huolehtiminen kannattaa myös vapaa-ajan osalta	8
3.2	Vapaa-ajan tapaturmien syyt selville	9
3.3	Hyviä periaatteita vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen.....	10
4	Henkilöstön suhtautuminen vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen – kyselyn tuloksia.....	12
5	Käytännöt yritysten turvallisuuden kehittämiseen vapaa-ajan turvallisuutta edistämällä.....	14
5.1	Käytössä olevat keinot.....	14
5.2	Muita mahdollisia keinoja ja vinkkejä	15
5.2.1	Liikunta.....	16
5.2.2	Liikenneturvallisuus	17
5.2.3	Kotitapaturmat	17
5.2.4	Jaettavat turvavälineet	18
5.2.5	Turvallisuusajattelu.....	18
5.2.6	Turvallisuustoiminta	19
6	Lisätietoja aiheesta	21

1 Tietopaketin tausta

Tässä tietopaketissa esitetään tutkimushankkeen ”Teollisuusyritysten turvallisuuden kehittäminen vapaa-ajan turvallisuutta edistämällä” tärkeimmät tulokset. Hankkeen toteutti Tampereen teknillisen yliopiston (TTY) teollisuustalouden laitoksen Turvallisuuden johtamisen ja suunnittelun yksikkö ja rahoittajina olivat Tampereen teknillinen yliopisto ja Työsuojelurahasto.

Tietopaketti on laadittu tutkimushankkeen aikana kerätyn aineiston pohjalta. Aineistoa kerättiin kirjallisuusselvityksellä, haastatteluilla ja kyselyllä. Haastattelut ja kysely toteutettiin kahdessatoista teollisuusyrityksessä. Lisäksi vapaa-ajan turvallisuuden edistämiskeinoja ideoitiin hankkeen yhteistyö-osapuolille järjestetyssä työpajassa. Tietopaketin ovat laatineet TTY:n tutkijat Toni Hyytinen ja Sanna Anttila. Tutkimushankkeen ohjaajana on toiminut professori Jouni Kivistö-Rahnasto. Tietopaketin sisältöön ovat vaikuttaneet myös hankkeen ohjausryhmän jäseniltä saadut kommentit. Tietopaketin laatijat haluavat ohjausryhmän lisäksi kiittää erityisesti kansallisen uhritutkimuksen toteuttajia ja tulosraportin kirjoittajia (Kari Haikonen, Anne Lounamaa, Jari Parkkari, Juha Valtonen, Simo Salminen, Jaana Markkula ja Ritva Salmela) erittäin hyödyllisen vapaa-ajan tapaturmia käsittelevän tiedon kokoamisesta. Kansallisen uhritutkimuksen tulosraportti antoi tärkeää pohjatietoa sekä toteutettuun hankkeeseen että tähän tietopakettiin.

1.1 Tietopaketin tarkoitus

Tämän tietopaketin tarkoituksena on kannustaa yrityksiä edistämään henkilöstönsä vapaa-ajan turvallisuutta ja sen myötä myös koko yrityksen turvallisuuskulttuuria. Tietopaketti sisältää yhteenvedon Suomessa tapahtuneista tapaturmista ja antaa ohjeistusta siitä, millä tavoilla yritysten on mahdollista edistää henkilöstönsä vapaa-ajan turvallisuutta. Vastuullisella ja ihmisistä välittävällä vapaa-ajan turvallisuuden edistämällä voidaan vaikuttaa merkittävästi myös henkilöstön työmotivaatioon, työhyvinvointiin ja tuottavuuteen. Kerrannaisvaikutukset vapaa-ajan turvallisuuden edistämisestä näkyvät työpaikalla myös parantuneen turvallisuuskulttuurin myötä. Terveempi ja motivoituneempi työntekijä toimii turvallisemmin niin työpaikalla kuin vapaa-ajallakin!

1.2 Hankkeen ohjausryhmä

Kenneth Johansson, Työsuojelurahasto	Katja Äärilä, Oras
Vesa Lieho, If	Matti Ylander, Borealis
Hannu Tapola, Sosiaali- ja terveysministeriö	Tarja Olander, Borealis
Teijo Hanhilampi, ABB	Esko Tirkkonen, Wärtsilä
Timo Karttunen, Neste Oil	Pekka Ala-Kokko, Georgia-Pacific
Timo Lager, Sandvik	Ari-Pekka Taipale, Outokumpu
Seppo Morander, Valio	Antti Finska, UPM/Seikun saha
Jouni Kivistö-Rahnasto, Tampereen teknillinen yliopisto	

1.3 Määritelmät

Tapaturma

Äkillinen ja odottamaton sarja tapahtumia, josta aiheutuu fyysinen vamma.

Vapaa-ajan tapaturma

Tapaturma, joka ei satu työajalla tai matkalla kodista työhön taikka työstä kotiin.

Kotitapaturma

Omassa tai vieraassa asunnossa , asunnon pihapiirissä tai kesämökillä sattuva tapaturma.

Liikuntatapaturma

Ohjattua tai vapaamuotoista liikuntaa harrastettaessa sattuva tapaturma.

Liikennetapaturma

Kulkuneuvoa ajettaessa tapahtuva tai jalankulkijalle kulkuneuvon aiheuttava tapaturma.

Työtapaturma

Tapaturma, joka tapahtuu työssä, työhön liittyvässä tapahtumassa tai matkalla kotoa työhön taikka työstä kotiin.

Haittapäivä/haittajakso

Päivä/jakso, jolloin uhrin on tapaturman seurauksena vaikeaa tai mahdotonta selvitä tavanomaisista päivittäisistä tehtävistään ja toimistaan.

2 Tapaturmat Suomessa

2.1 Vapaa-ajan tapaturmat

Suomessa ei saada kerättyä vapaa-ajalla sattuvista tapaturmista yhtä tarkkoja ja luotettavia tilastoja kuin työtapaturmista. Kattavinta tietoa vapaa-ajalla sattuvista tapaturmista antaa kolmen vuoden välein toteutettava kansallinen uhritutkimus, jossa tietoa kerätään tuhansien puhelinhaastatteluiden avulla vähintään 15 vuotta täyttäneille suomalaisille sattuneista tapaturmista. Tässä luvussa esitetty tapaturmiin liittyvä tilastotieto pohjautuu pääosin uhritutkimuksessa kerättyyn tietoon. Uhritutkimuksessa käytettävällä tutkimusmenetelmällä saavutetaan merkittäviä vahvuuksia, mutta siinä on myös joitakin heikkouksia. Vahvuuksia ovat ainakin systemaattinen otostutkimus ja se, että tutkimuksessa saadaan tietoa myös lievempien tapaturmien (jotka jäävät sairaaloiden hoitorekistereistä kerättyjen tietojen ulkopuolelle) osalta. Tutkimuksen heikkoutena voidaan pitää haastateltavien subjektiivisuutta. Haastateltavat eivät välttämättä miellä samalla tavoin kysymyksiä (esim. milloin ylittyy vamman aiheuttaneen tapaturman raja) eivätkä myöskään välttämättä muista kysyttäessä kaikkia vuoden aikana sattuneita lieviä tapaturmia (tai halua kertoa niistä). Kaikista vakavimpien tapaturmien osalta (kuoleman tai pitkäaikaisen sairaalajakson aiheuttaneet tapaturmat) osalta haastattelututkimus ei tavoita uhreja. Tapaturmia tapahtuu siis todennäköisesti jonkin verran enemmän kuin uhritutkimuksen luvut kertovat. Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa myös otantavirhe. Kerätyn aineiston perusteella lasketut tapaturmaluvut todennäköisesti eroavat jonkin verran niistä luvuista, jotka olisi saatu mikäli tutkimuksessa olisi haastateltu kaikkia suomalaisia. Tutkimukseen liittyvät epävarmuudetkin huomioonottaen kansallinen uhritutkimus antaa kattavimman tarjolla olevan kuvan Suomessa sattuvista vapaa-ajan tapaturmista. Tutkimuksen tilastotieto on erittäin olennaista pohjatietoa vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyöhön.

Viimeisin kansallinen uhritutkimus toteutettiin vuonna 2009. 7 193:lle suomalaiselle tehdyn puhelinhaastattelun perusteella Suomessa sattui vuonna 2009 kaiken kaikkiaan noin 866 000 vapaa-ajan tapaturmaa. Kuten taulukosta 1 nähdään, yleisimpiä vapaa-ajan tapaturmatyypeistä olivat liikuntatapaturmat (348 000 kpl) ja kotitapaturmat (321 000 kpl). Naisille sattui vapaa-ajalla eniten kotitapaturmia (34 %) ja miehille puolestaan liikuntatapaturmia (37 %). Nuorille (15-24 v.) sattui suhteessa enemmän liikunta- ja liikennetapaturmia kuin vanhemmille ikäluokille.

Taulukko 1. Vapaa-ajan tapaturmat Suomessa vuonna 2009 (Kansallinen uhritutkimus 2009)

Vapaa-ajan tapaturmatyyppi	Tapaturmien lkm (%-osuus vapaa-ajan tapaturmista)
Liikuntatapaturmat	348 000 kpl (40,2 %)
Kotitapaturmat	321 000 kpl (37,1 %)
Muut tapaturmat	123 000 kpl (14,2 %)
Liikennetapaturmat	74 000 kpl (8,5 %)
YHTEENSÄ	866 000 kpl

2.1.1 Liikuntatapaturmat

Liikuntatapaturma oli tapaturmatyyppi Suomessa vuonna 2009. Taulukossa 2 on esitetty eniten liikuntatapaturmia aiheuttaneet liikuntalajit. Liikuntalajeista eniten tapaturmia vuonna 2009

aiheuttivat jalkapallo, salibandy ja lenkkeily. Liikuntatapaturmia sattui erityisesti miehille ja 15-25-vuotiaille. Yleisimmät liikuntatapaturmista aiheutuneet vammat olivat nyrjähdyksiä tai venähdyksiä ja yleisimmät loukkaantuneet kehonosat olivat nilkka, polvi tai selkä.

Miltei joka neljäs (23 %) liikuntatapaturma aiheutti uhrille vähintään päivän mittaisen sairausloman. Suurin osa (64 %) liikuntatapaturmista aiheutti tapaturman uhrille vähintään yhden haittapäivän. Vähintään viikon mittainen sairausloma aiheutui noin joka kahdeksannesta (12 %) liikuntatapaturmasta ja vähintään viikon mittainen haittajakso noin joka kolmannesta (34 %) liikuntatapaturmasta.

Taulukko 2. Liikuntatapaturmat Suomessa vuonna 2009 (Kansallinen uhritutkimus 2009)

Liikuntalaji	Tapaturmien lkm (%-osuus liikuntatapaturmista)
Jalkapallo	45 000 kpl (12,9 %)
Salibandy/sähly	38 000 kpl (10,9 %)
Lenkkeily/hölkä	30 000 kpl (8,6 %)
Kuntokävely	24 000 kpl (6,9 %)
Jääkiekko	19 000 kpl (5,4 %)
Ratsastus	17 000 kpl (4,9 %)
Kuntosalitoiminta/bodaus	15 000 kpl (4,3 %)
Lentopallo	11 000 kpl (3,1 %)
Voimistelu/kuntojumppa/aerobic	11 000 kpl (3,1 %)
Hiihto	10 000 kpl (2,9 %)
KAIKKI LIIKUNTATAPATURMAT YHTEENSÄ	350 000 kpl

2.1.2 Kotitapaturmat

Kotitapaturmia sattui Suomessa vuonna 2009 yhteensä noin 321 000 kappaletta. Taulukossa 3 on esitetty yleisimmät uhrin toimet kotitapaturman sattuessa. Eniten tapaturmia sattui ruuanlaiton sekä huolto-, korjaus- ja rakennustöiden aikana.

Vain noin joka kahdeksas (12 %) kotitapaturma aiheutti vähintään yhden päivän sairausloman tapaturman uhrille. Puolet (50 %) kotitapaturmista aiheutti uhrille kuitenkin vähintään yhden haittapäivän.

Taulukko 3. Kotitapaturmat Suomessa vuonna 2009 (Kansallinen uhritutkimus 2009)

Uhrin toimi tapaturman sattuessa	Tapaturmien lkm (%-osuus kotitapaturmista)
Ruoanlaitto	65 000 kpl (20,2 %)
Huolto/korjaus/rakennustyö ulkona	50 000 kpl (15,6 %)
Lämmitys/huolto/korjaustyö sisällä	29 000 kpl (9,0 %)
Siivous, pyykki, vaatehuolto	23 000 kpl (7,2 %)
Harrastukset	19 000 kpl (5,9 %)
Sauna/henkilökohtainen hygienia	18 000 kpl (5,6 %)
Lastenhoito	2 000 kpl (0,6 %)
Muu liikkuminen kotona	63 000 kpl (19,6 %)
Muu ajankäyttö	52 000 kpl (16,2 %)
KAIKKI KOTITAPATURMAT YHTEENSÄ	321 000 kpl

2.1.3 Liikennetapaturmat

Liikennetapaturmia sattui Suomessa vuonna 2009 yhteensä noin 74 000 kappaletta. Taulukossa 4 on esitetty yleisimmät tapaturmien uhrien ajoneuvot liikennetapaturman sattuessa. Polkupyörällä liikkuneille sattui eniten liikennetapaturmia. Noin joka neljäs (24 %) liikennetapaturma aiheutti vähintään päivän mittaisen sairausloman ja yli puolet (55 %) liikennetapaturmista vähintään yhden haittapäivän tapaturman uhrille.

Taulukko 4. Liikennetapaturmat Suomessa vuonna 2009 (Kansallinen uhritutkimus 2009)

Tapaturman uhrin kulkuneuvo	Tapaturmien lkm (%-osuus liikennetapaturmista)
Polkupyörä	27 000 kpl (36,5 %)
Henkilöauto	23 000 kpl (31,1 %)
Mopedi	11 000 kpl (14,9 %)
Jalankulkija	3 000 kpl (4,1 %)
Muut kulkuneuvot yhteensä	10 000 kpl (13,5 %)
YHTEENSÄ	74 000 kpl

2.1.4 Muut tapaturmat

Muita tapaturmia sattui Suomessa vuonna 2009 noin 123 000 kappaletta. Muiksi tapaturmiksi luokitellaan kaikki ne tapaturmat, jotka eivät sovi koti-, liikenne-, työ- tai liikuntatapaturmien määritelmiin. Esimerkiksi kouluun tai opiskeluun liittyvät tapaturmat luokitellaan pääosin muiksi tapaturmiksi. Muut vapaa-ajan tapaturmat tapahtuvat pääasiallisesti ostoksiin tai muuhun vapaa-ajan asiointiin liittyvän liikkumisen aikana. Vuonna 2009 noin 77 % muista vapaa-ajan tapaturmista

oli kaatumisia tai liukastumisia. 23 % muista tapaturmista aiheutti vähintään yhden päivän mittaisen sairausloman ja 66 % vähintään yhden haittapäivän tapaturman uhrille.

2.2 Työtapaturmat

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen avulla työtapaturmista saadaan vakuutusyhtiöiden kautta kerättyä Suomessa huomattavasti tarkempia tietoja kuin vapaa-ajan tapaturmista. Tapaturmavakuutuslaitosten liiton mukaan vuonna 2009 palkansaajille ja yrittäjille sattui 122 923 korvattua (vähintään neljän päivän poissaolon aiheuttanutta) työtapaturmaa. Tapaturmista 104 211 (84,8 %) oli työpaikkatapaturmia (tapahtuivat työajalla) ja 18 712 (15,2 %) puolestaan työmatkatapaturmia (tapahtuivat vapaa-ajalla matkalla kotoa töihin tai työstä kotiin).

Työtapaturmista kerätään tietoa myös kansallisessa uhritutkimuksessa. Sen mukaan vuonna 2009 suomalaisille tapahtui 230000 fyysisen vamman aiheuttanutta työtapaturmaa. Tähän lukuun sisältyvät myös työmatkatapaturmat. Lukuun sisältyvät kaikki fyysisen vamman aiheuttaneet työtapaturmat, myös vähemmän kuin neljän päivän poissaolon aiheuttaneet työtapaturmat.

2.3 Yhteenvedo Suomessa sattuneista tapaturmista

Kansallisen uhritutkimuksen mukaan Suomessa tapahtui kaiken kaikkiaan noin 1,1 miljoonaa fyysisen vamman aiheuttanutta tapaturmaa vuonna 2009. Tapaturmista yli 80 % tapahtui vapaa-ajalla. Tapaturmien kokonaismäärässä on havaittavissa suhteellisen tasaisesti nouseva trendi viimeisen 30 vuoden aikana. Nouseva kehityssuunta johtuu pääosin koti- ja liikuntatapaturmien määrän kasvamisesta (muissa tapaturmatyypeissä selvää nousujohteisuutta ei ole havaittavissa). Kasvutrendiin selityksenä ei ole väestöpohjan kasvu tai ikärakenteen muutos.

Kuolemaan johtaneissa tapaturmissa työtapaturmien osuus on pieni. Kuolemansyytilaston mukaan vuonna 2009 tapaturmissa kuoli Suomessa 2 903 ihmistä. Heistä 2 595 kuoli koti- tai vapaa-ajantapaturmassa.

Alkoholi on merkittävä vaikuttaja vapaa-ajalla tapahtuviin tapaturmiin. Neljäsosalla sairaaloiden tapaturmapotilaista on vähintään yksi promille alkoholia veressään. Myös kuolemaan johtaneissa vapaa-ajan tapaturmissa alkoholi on yleinen taustatekijä.

Kansallisen uhritutkimuksen tietojen mukaan vapaa-ajan tapaturmat aiheuttavat pääosin lyhyempiä sairauslomia kuin työtapaturmat. Vapaa-ajan tapaturmista noin joka kymmenes aiheuttaa vähintään seitsemän päivän mittaisen sairausloman, kun taas työtapaturmista noin joka neljäs johtaa vastaavan mittaiseen sairauslomaan. Huomattavaa on kuitenkin se, että vapaa-ajan tapaturmien uhrit eivät läheskään aina jää tapaturman seurauksena sairauslomalle, vaikka niiden seurauksena oma toimintakyky olisikin heikentynyt. Yli puolet vapaa-ajan tapaturmista on tapaturmien uhrien mukaan aiheuttanut vähintään yhden haittapäivän, mutta tästä huolimatta vain alle viidesosa uhreista on pitänyt vähintään yhden päivän sairausloman. Työttömille ja eläkeläisille sattuneet vapaa-ajan tapaturmat selittävät osan tästä erosta, mutta sitä ei voida kuitenkaan pitää ainoana selityksenä. Johtopäätös onkin, että moni suomalainen menee vapaa-ajan tapaturman jälkeen puolikuntoisena töihin.

Vapaa-ajan tapaturmien aiheuttamien poissaolojen pituuksien osalta uhritutkimukseen verrattuna ristiriitaista tietoa on saatu Oulun yliopiston toteuttamassa KOTVA-hankkeessa (henkilöstön koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ja niiden torjunnan merkitys työyhteisössä). Tämän tutkimushankkeen tulosten perusteella vapaa-ajan tapaturmat aiheuttaisivat keskimäärin pidempiä poissaolojaksoja työstä kuin

työtapaturmat. KOTVA-hankkeessa tapaturma-aineistoa tarkasteltiin vain kahden organisaation (UPM-Kymmene Oyj ja Oulun kaupunki) osalta ja niidenkin osalta vain työterveysasemilla hoidettuja tapaturmatapauksia, mikä selittää ainakin osittain poissaolojen keskimääräisen pituuden eron uhritutkimuksen tuloksiin verrattuna. Lievempien vapaa-ajan tapaturmien jälkeen ihmiset eivät yleensä käy työterveysasemalla lainkaan, vaan hoitavat vammansa itsenäisesti. Toinen selitys lukujen erolle saattaa olla jo edellä mainittu uhritutkimukseen liittyvä epävarmuus vakavimpien tapaturmien uhrien heikon tavoitettavuuden takia.

3 Vapaa-ajan huomioiminen yritysten turvallisuustyössä

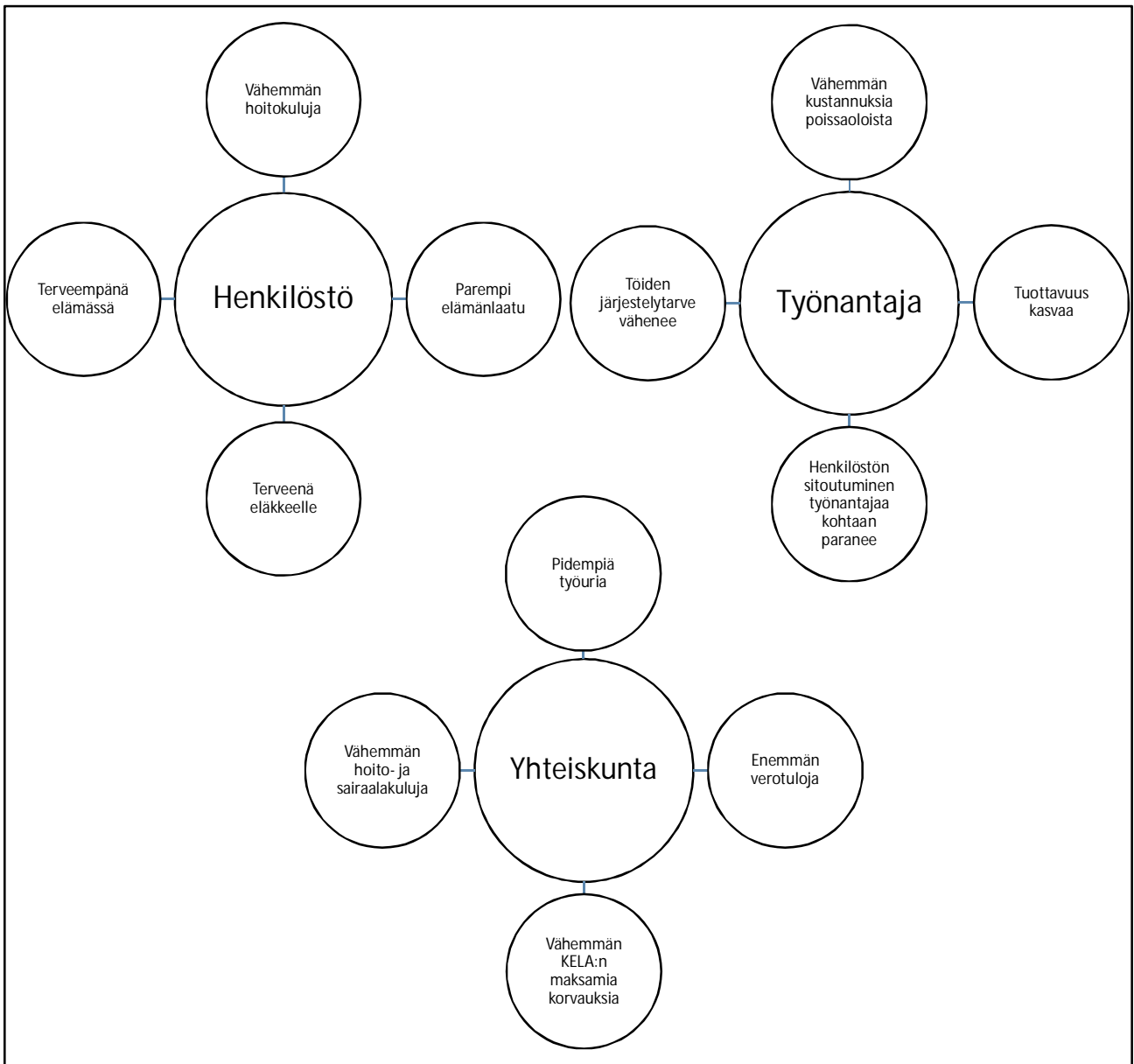
3.1 Henkilöstön turvallisuudesta huolehtiminen kannattaa myös vapaa-ajan osalta

Edellisen luvun tilastokatsauksen mukaan siis yli 80 % kaikista Suomen tapaturmista tapahtuu vapaa-ajalla. Vapaa-ajan tapaturmista seuraavat poissaolot aiheuttavat työnantajille merkittäviä haittoja muun muassa poissaolojen korvaamisen ja töiden järjestelyn takia. Tämän lisäksi vapaa-ajan tapaturmien myötä ihmisten työkyky ja tehokkuus heikkenevät, vaikka he eivät töistä poissa olisikaan. Vakava tapaturma vaikuttaa aina paitsi uhrin, myös uhrin perheen sekä hänen työtovereidensa henkiseen hyvinvointiin. Tapaturmat aiheuttavat paljon inhimillistä kärsimystä ja myös kustannuksia sekä yksilöille että yrityksille. Niinpä sekä työnantajalle että työntekijöille olisi erittäin kannattavaa, jos henkilöstön vapaa-ajan tapaturmia saataisiin vähennettyä.

Vastuulliseen yritystoimintaan kuuluu henkilöstöstä huolehtiminen ja heistä välittäminen. Perinteisesti huolehtimista on yrityksissä tehty lähinnä vain työajan (ja työmatkojen) osalta, koska lainsäädäntö siihen velvoittaa. Aivan yhtä hyvin työnantaja voi vapaaehtoisesti panostaa myös henkilöstönsä vapaa-ajan turvallisuuteen. Harkitut panostukset henkilöstön vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen ovat kannattavia sekä työnantajalle että henkilöstölle.

Työturvallisuuden osalta nolla tapaturmaa on ollut 2000-luvulla monen yrityksen päämääränä. Jotkut yritykset ovat jo saavuttaneet tämän tai ainakin saaneet vähennettyä työtapaturmat hyvin lähelle nollaa. Liiallinen hyvinolontunne voi työturvallisuusasioissa olla kohtalokasta. Tulosten ollessa pitkään hyviä eikä työtapaturmia satu, saattaa yrityksen vaatimustaso ja asenne työturvallisuusasioissa hiljalleen löystyä. Vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyö voikin tuoda tarpeellisia uusia haasteita turvallisuustyöhön. Motivaatiota työturvallisuuden kehittämiseen voidaan ylläpitää ja kohottaa vapaa-ajan edistämistyön mukanaan tuomien uusien haasteiden avulla. Lisäksi vapaa-ajan turvallisuuteen panostaminen motivoi henkilöstöä, kun he huomaavat, että työpaikan turvallisuusajattelu ulottuu myös vapaa-ajalle ja heidän terveydestään välitetään paikasta ja ajasta riippumatta.

Vapaa-ajan tapaturmien ennaltaehkäisytyöllä on suuri merkitys myös yhteiskunnan ja kansantalouden näkökulmasta. Vapaa-ajan tapaturmat aiheuttavat paljon kustannuksia yhteiskunnalle muun muassa uhrien hoitokulujen ja KELA:n työkyvyttömyyden ajalta maksamien korvausten myötä. Vapaa-ajan tapaturmien vähentäminen voisi osaltaan myös pidentää suomalaisten työuria, minkä saavuttaminen on tällä hetkellä yksi tärkeimmistä valtakunnallisista tavoitteista. Kuvaan 1 on hahmoteltu eri osapuolille vapaa-ajan edistämistyöstä mahdollisesti koituvia hyötyjä.

Kuva 1. Vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyön mahdolliset positiiviset vaikutukset henkilöstölle, työnantajalle ja yhteiskunnalle.

3.2 Vapaa-ajan tapaturmien syyt selville

Vapaa-ajan tapaturmista on saatavilla valtakunnallista tilastotietoa, mutta yksittäisissä yrityksissä tilanne voi vapaa-ajan tapaturmien osalta olla hyvinkin erilainen kuin valtakunnallisesti. Lähes kaikki yritykset seuraavat henkilöstönsä poissaolojen määriä, mutta poissaolojen tarkat syyt eivät yleensä tule työnantajan tietoon. Työtapaturmien osalta työnantajan on yleensä mahdollista seurata niiden aiheuttamien poissaolojen määriä. Muiden poissaolojen osalta ei yleensä kuitenkaan ole tiedossa johtuvatko poissaolot sairauksista vai vapaa-ajan tapaturmista. Työnantajalle olisi vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyön kannalta erittäin hyödyllistä saada tilastotietoa henkilöstönsä poissaolojen syistä. Tällöin työnantaja saisi selville kuinka suuren ongelman vapaa-ajan tapaturmat aiheuttavat yritykselle ja millaisissa tilanteissa vapaa-ajan tapaturmia sattuu eniten. Tiedon kerääminen vapaa-ajan tapaturmatyypeistä ja tapaturmien

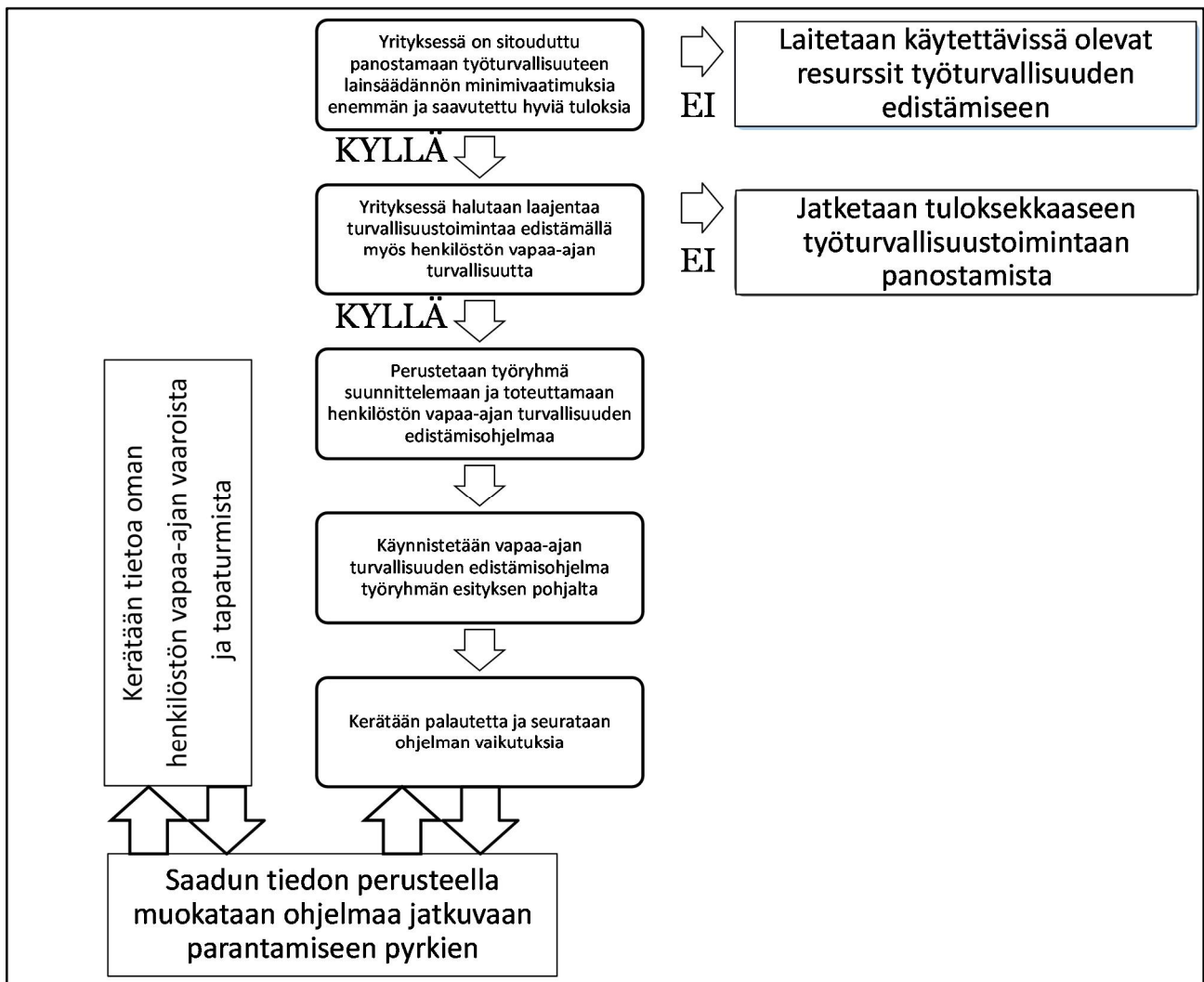
syistä auttaisivat merkittävästi vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyön suuntaamisessa. Yksittäisessä yrityksessä esimerkiksi liikennetapaturmia saattaa sattua suhteessa paljon enemmän kuin mitä valtakunnalliset tilastot kertovat. Oman yrityksen tilanteen tunteminen vapaa-ajan tapaturmien (ja läheltä piti –tilanteiden) osalta auttaisi työnantajaa painottamaan vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyötä oikeille osa-alueille.

Oikean tapaturmatorjunnan painopisteen määrittämiseksi vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyötä tekevissä yrityksissä kannattaa pyrkiä keräämään tietoa oman henkilöstön vapaa-ajan tapaturmista ja läheltä piti -tilanteista. Tietoa voidaan kerätä samankaltaisilla menetelmillä kuin työssä tapahtuvien tapaturmien ja läheltä piti –tilanteiden osalta. Tiedon kerääminen tulee tapahtua vapaaehtoiselta pohjalta, minkä vuoksi henkilöstön aktivointi kertomaan tapaturmista ja läheltä piti -tilanteista on tärkeää. Henkilöstölle tulee kertoa tiedon keräämisen tarkoituksesta ja hyödyistä. Esimerkiksi henkilöstön vakuuttaminen vapaa-ajan tapaturmien varalta tarjoaa selkeää hyötyä ja tarjoaa järjestelmällisen tavan muodostaa kuva vapaa-ajan tapaturmavaaroista. Vain oikea tieto vapaa-ajan turvallisuusvaaroista auttaa yritystä toteuttamaan laadukkaammin henkilöstön vapaa-ajan turvallisuutta edistäviä toimenpiteitä.

3.3 Hyviä periaatteita vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen

Vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyössä työnantajan mahdollisuudet ovat rajoittuneempia kuin työturvallisuustyössä. Työnantajalla ei ole oikeutta ohjata tai havainnoida henkilöstönsä vapaa-ajan toimintaa. Vapaa-aika on henkilöstön omaa aikaa! Vapaa-ajan edistämistyö ei tarkoita sitä, että työnantaja esimerkiksi rajoittaa henkilöstönsä vapaa-ajan harrastuksia tai pyrkii valvomaan miten henkilöstö käyttäytyy vapaa-ajalla! Vapaa-ajan edistämistyön periaatteena tulee olla se, että työnantaja tarjoaa henkilöstölle vapaa-ajan turvallisuutta edistävää tietoa, tukea ja apuvälineitä. Henkilöstön vapaa-ajan turvallisuusasenteisiin ja turvalliseen toimintaan pyritään vaikuttamaan, mutta ei käskemällä tai valvomalla, vaan tarjoamalla tietoa ja välineitä oman turvallisuuden edistämiseen. Turvallinen toiminta työpaikalla tarjoaa myös turvallisia toimintatapoja vapaa-ajalle. Toisaalta turvallisempi toiminta vapaa-ajalla vahvistaa myös turvallisia toimintatapoja työpaikalla. Työnantaja voi edesauttaa turvallisuusajattelun rakentumista jakamalla tietoa ja välineitä paitsi työaikaa, myös vapaa-aikaa varten.

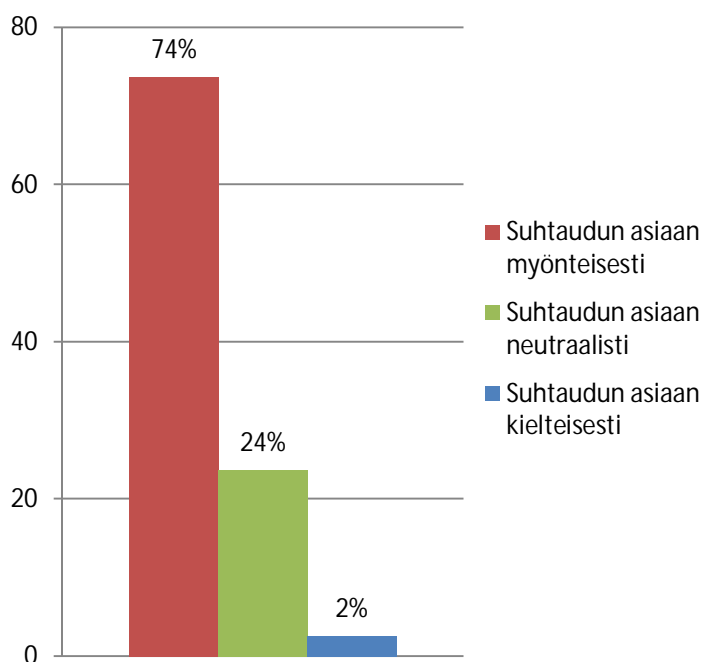
Ennen järjestelmällisen henkilöstön vapaa-ajan edistämistyön käynnistämistä, kannattaa tarkastella kriittisesti yrityksen sitoutumista ja asennetta työturvallisuustoiminnan osalta. Henkilöstön positiivinen suhtautuminen vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyöhön on toiminnan aloittamisen edellytys. Työnantaja, joka ei ole osoittanut sitoutumista edes työturvallisuuden jatkuvaan parantamiseen, ei voi olettaa henkilöstöltä positiivista suhtautumista vapaa-ajan edistämishjelmaa kohtaan. Henkilöstön on vaikea uskoa työnantajan välittävän aidosti heidän vapaa-ajan turvallisuudestaan, jos edes työturvallisuutta ei ole hoidettu laadukkaasti ja hyvin. Työturvallisuus pitääkin ensin saattaa hyvälle tasolle. Vapaa-ajan turvallisuuden kehittämisessä henkilöstö tulee osallistua toimintaan alusta saakka. Yrityksen päättäessä panostaa henkilöstön vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen, on hyvä perustaa työryhmä suunnittelemaan vapaa-ajan turvallisuuden edistämishjelmaa. Tähän työryhmään tulee osallistua kaikkien henkilöstöryhmien edustajat. Suhtautuminen uusiin toimintoihin on aina myönteisempää, kun henkilöstö voi itse osallistua vapaa-ajan turvallisuuden edistämishjelman suunnitteluun ja toteutukseen (kuva 2).

Kuva 2. Vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyön kulku yrityksessä.

4 Henkilöstön suhtautuminen vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen – kyselyn tuloksia

Osana tutkimushanketta toteutettiin kysely yhteistyöyritysten (12 teollisuusyritystä) henkilöstölle. Kyselyyn vastasi yhteensä 512 henkilöä, joista 58 % oli työntekijöitä ja 42 % toimihenkilöitä. Vastaajista miehiä oli 73 % ja naisia 27 %. Suurin osa kyselyyn vastanneista henkilöistä suhtautui myönteisesti työnantajan mahdolliseen halukkuuteen parantaa henkilöstönsä vapaa-ajan turvallisuutta. Neutraalisti asiaan suhtautui vajaa neljännes vastaajista ja kielteisesti vain muutama prosentti. (Kuva 3)

Kuva 3. Henkilöstön suhtautuminen vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen

Vastaajien mukaan vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen suhtaudutaan myönteisesti, koska työturvallisuuden ja vapaa-ajan turvallisuuden nähdään liittyvän kiinteästi toisiinsa. Vapaa-ajan turvallisuuteen panostaminen nähtiin myönteisenä asiana myös siksi, että se edistää omaa terveyttä sekä vähentää tapaturmia ja sairauspoissaoloja. Panostamisen nähtiin vaikuttavan myös työilmapiiriin ja sitä pidettiin työpaikan yhteisenä etuna. Kyselyyn vastanneista lähes 90 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että vapaa-ajan turvallisuuteen panostamalla voidaan parantaa myös työpaikan turvallisuuskulttuuria.

”Turvallisuus on tärkeä asia, kunhan ei kenenkään vapaa-ajan toimintaa ruveta rajoittamaan”
- Kyselyn vastauksista poimittua

Vastaajat suhtautuivat suurimmaksi osaksi myönteisesti vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen, mutta epäilivät jonkin verran kuitenkin sitä, miten edistäminen käytännössä onnistuu. Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että turvallisuusasenteisiin on pyrittävä vaikuttamaan valistamalla ja tiedottamalla asioista, ei puuttamalla eikä rajoittamalla työntekijöiden vapaa-ajan toimintaa. Turvallisen toiminnan ja halun toimia turvallisesti on lähdettävä työntekijöistä itsestään.

Kyselyyn vastanneista lähes 90 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että työnantajan on mahdollista parantaa henkilöstön tietämystä vapaa-ajan turvallisuudesta sekä vaikuttaa myönteisesti henkilöstön vapaa-ajan turvallisuusasenteisiin. Hieman alle 80 % ilmoitti olevansa täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että työnantaja voi myös kehittää henkilöstön vapaa-ajan turvallisuuteen liittyviä taitoja. Yli 80 % vastaajista olisi valmis kertomaan työnantajalle vapaa-ajalla sattuneista tapaturmista.

”Ehkäpä vaikka työhanskojen käyttö on estänyt muutaman tikin ompelemisen vapaa-ajan puuhasteluissa. Tai suojalasien käyttö pikkuremonteissa on estänyt sen, ettei ole tarvinnut mennä terveystieteiden keskuksen putsaamaan silmiä. Työpaikan valistus on siirtynyt vähitellen myös omaan vapaa-aikaan.”

- Kyselyn vastauksista poimittua

5 Käytännöt yritysten turvallisuuden kehittämiseen vapaa-ajan turvallisuutta edistämällä

5.1 Käytössä olevat keinot

Hankkeessa toteutettujen haastatteluiden perusteella yrityksissä on kiinnostusta henkilöstön vapaa-ajan turvallisuuden parantamiseen. Joitakin toimenpiteitä vapaa-ajan turvallisuuden parantamiseksi yrityksissä on jo tehty, mutta sen sijaan järjestelmällistä henkilöstön vapaa-ajan turvallisuuden edistämistä ei ole yrityksissä vielä juurikaan toteutettu. Hankkeessa mukana olleissa yrityksissä oli kuitenkin toteutettu yksittäisiä toimenpiteitä, kuten:

- vapaa-ajan turvallisuuteen tai terveellisiin elämäntapoihin liittyvä koulutus/kampanjointi
- mahdollisuus lainata/vuokrata/ostaa edullisemmin henkilösuojaimia vapaa-ajalle
- ilmainen tai edullinen vapaa-ajan vakuutus
- ilmaiset turvatuotteet (heijastimet, pyöräilykypärä, turvaliivit, henkilösuojaimet tms.)
- ilmainen ensiapukurssi
- ohjeistukset/tietopaketit vapaa-ajan turvallisuuteen liittyvistä asioista (esim. pimeällä liikkuminen, korkealla työskentely)
- edullisemmat ostohinnat turvavälineisiin (esim. turvavaljaat)
- ilmainen tai edullinen mahdollisuus liikuntaan vapaa-ajalla
- työturvallisuuskoulutus, jota voi hyödyntää myös vapaa-ajalla (esim. hätätilanteessa toimiminen, matkustusturvallisuus)

Käytänteistä yleisimmin oli tarjottu ilmaista tai edullista liikuntamahdollisuutta vapaa-ajalla, mahdollisuutta ensiapukurssiin sekä työturvallisuuskoulutusta (kaikkia niitä oli tarjottu vähintään 75 %:lle vastaajista). Lisäksi turvatuotteiden jakaminen (heijastimet, pyöräilykypärät, heijastinliivit jne.) tai terveellisiin elämäntapoihin liittyvä koulutus oli yleistä (tarjottu noin puolelle vastaajista). Vähiten oli tarjottu ilmaista tai edullista vapaa-ajan vakuutusta (tarjottu neljännekselle vastaajista) sekä mahdollisuutta lainata työpaikan henkilösuojaimia vapaa-ajalle (tarjottu vajaalle kolmannekselle vastaajista).

Vastaajien suhtautuminen oli myönteistä kaikkiin kyselyssä mainittuihin vapaa-ajan turvallisuutta edistäviin käytäntöihin. Yli 95 % vastaajista ilmoitti suhtautuvansa myönteisesti ilmaiseksi jaettuihin turvatuotteisiin (esimerkiksi heijastimiin ja suojaimiin), mahdollisuuteen käydä ensiapukurssi, työnantajan tarjoamaan ilmaiseen tai edulliseen liikuntaan sekä työturvallisuuskoulutukseen. Näitä kaikkia keinoja oli vastausten mukaan tarjottu suurelle osalle vastaajista (63-83 %:lle). Koulutusta ja tietopaketteja kohtaan oli myönteinen asenne yli 90 %:lla vastaajista. Myös työnantajan tarjoamaan vapaa-ajan vakuutukseen sekä edullisempiin turvavälineiden ostohintoihin suhtauduttiin myönteisesti, mutta näitä kahta käytäntöä oli tarjottu pienemmälle osalle (25-30 %) vastaajista.

"Turvallisuus on kokonaisvaltainen asia, joka perustuu pitkälti asenteeseen. Tällöin työ- ja vapaa-ajan erottaminen ei ole mahdollista. Kyse on elämänasenteesta."

- Kyselyn vastauksista poimittua

Vapaa-ajan turvallisuuteen liittyvä koulutus voi sisältää esimerkiksi tietoa siitä, miten jokainen voi kotona ja vapaa-ajalla tunnistaa vaaroja ja arvioida riskejä. Vapaa-ajan turvallisuuteen liittyvää kampanjaa varten voidaan laatia julisteita ja iskulauseita, jotka laitetaan näkyvästi esille työpaikalla. Kampanjoinnissa tai säännöllisten tietoisuuskampanjojen jakamisessa kannattaa hyödyntää myös yrityksen Intranetiä, johon voidaan koota vapaa-ajan turvallisuutta käsitteleviä tietopaketteja. Terveellisiin elämäntapoihin liittyviä kampanjoita voivat olla muun muassa terveelliseen ravintoon, painonhallintaan tai tupakoinnin lopettamiseen liittyvät kampanjat. Työpaikalla voidaan pudottaa painoa porukassa ja seurata jokaisen edistymistä.

Koulutuksen ja kampanjoinnin lisäksi tai sen osana voidaan jakaa myös kirjallisia tietopaketteja ja ohjeistuksia vapaa-ajan turvallisuuteen liittyen, esimerkiksi pimeällä liikkumisesta, korkealla työskentelystä, oikeanlaisesta kaatumistekniikasta tai eri urheilulajien riskienarvioinnista. Myös työturvallisuuskoulutus voi olla osa vapaa-ajan turvallisuuden edistämistä. Usein työturvallisuusaiheet ovat sellaisia, että henkilöstöä on hyvä kannustaa huomioimaan samoja asioita tai periaatteita myös vapaa-ajalla.

Usein turvallisen toiminnan esteenä vapaa-ajalla on se, että itsellä ei ole hankittuna kaikkia tarvittavia turvavälineitä tai suojaimia. Joissakin yrityksissä on järjestetty työntekijöille mahdollisuus lainata, vuokrata tai ostaa edullisempaan hintaan suojaimia ja muita turvavälineitä. Osallistuminen välineiden osto- tai vuokrauskustannuksiin ei aseta työnantajalle vastuuta välineiden huollosta. Myös perehdytysvastuu siirtyy tällöin vuokraavalle yrityksille.

Yleinen keino vapaa-ajan turvallisuuden parantamiseksi on jakaa erilaisia turvatuotteita, kuten heijastimia, nastoja polkupyörän renkasiin, pyöräilykypäriä, turvaliivejä, hiekoitushiekkaa, tyynyjä, patakintaita, liukuesteitä kenkiin jne. Turvatuotteiden jakamisessa vain mielikuvitus on rajana.

Joissakin yrityksissä oli tarjottu työntekijöille vapaa-ajan vakuutus. Vakuutuksen kautta saadaan tietoa sattuneista tapaturmista ja työntekijöille varmistetaan hoito tapaturman jälkeen. Vakuutus ei kuitenkaan ennaltaehkäise tapaturmia. Seurausten pienentämiseksi on yrityksissä tarjottu myös ensiapukoulutusta. Koulutusta on hyvä järjestää kaikille halukkaille, ei ainoastaan lain vaatimalle määrälle (5 % henkilöstöstä).

Kaikissa yrityksissä oli myös tarjottu henkilöstölle erilaisia vapaa-ajan liikuntavuoroja sekä erilaisia harrastekerhoja. Niiden hyvänä puolena on yhdessä tekeminen, toisten huomioiminen sekä vaikutus työntekijöiden hyvinvointiin ja työkykyyn.

Tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia henkilöstön turvallisuuteen tai tapaturmien määriin oli yrityksissä selvitetty hyvin vähän. Yhdessä yrityksessä osattiin tilastojen perusteella sanoa, että vapaa-ajan tapaturmien seuranta ja toimenpiteiden toteutus on vähentänyt vapaa-ajan tapaturmia. Yksittäisen toimenpiteen vaikutusta oli kuitenkin mahdoton arvioida. Yrityksissä kuitenkin nähtiin, että vapaa-ajan turvallisuuden edistämistyöllä on vaikutusta henkilöstön asenteisiin ja siihen, että henkilöstö tiedostaa vaaroja paremmin työssä ja vapaa-ajalla. Sitä kautta vapaa-ajan turvallisuutta edistävän toiminnan nähtiin parantavan henkilöstön kokonaisturvallisuutta ja vähentävän työ- ja vapaa-ajan tapaturmia.

5.2 Muita mahdollisia keinoja ja vinkkejä

Tutkimushankkeen aikana toteutettiin myös työpaja, johon osallistuivat hankkeen ohjausryhmän jäsenten lisäksi myös muita edustajia yhteistyöyrityksistä. Ideointipäivän aikana tavoitteena oli pohtia, millaisia

muita keinoja (kuin jo olemassa olevia) yritykset voisivat hyödyntää vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseksi. Seuraavassa on lueteltu ideointipäivän tuloksena syntyneitä ajatuksia ja keinoja henkilöstön vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseen. Tulokset on jaettu liikuntaa, liikenneturvallisuutta, kotitapaturmia, turvavälineitä, turvallisuusajattelua ja -toimintaa koskeviin osioihin.

5.2.1 Liikunta

Työnantaja voi:

- tarjota tietoa eri lajeista
- varmistaa turvallisen liikuntavuoron
- järjestää liikuntatempauksia

Työnantajan on mahdollista - paitsi tarjota mahdollisuus edulliseen tai ilmaiseen liikuntaan - myös ohjata henkilöstöä turvallisempiin urheilulajeihin rajaamalla vaarallisemmat lajit rahallisesti tuettavien lajien ulkopuolelle. Toisaalta tuettavien urheilulajien rajaaminen työnantajan toimesta on väärä lähtökohta. Rajaamisen tulee tapahtua työntekijän oman ajatuksen kautta, jolloin työntekijä itse valitsee turvallisemman lajin. Työntekijöille pitäisi jakaa tietoa lajien vaarallisuudesta ja turvallisuudesta, jolloin heillä olisi tietämystä valintaa tehdessään. Asennemuutoksen kautta työntekijöillä olisi myös ehkä halua valita turvallisempi laji.

"Ainoa tie tässä asiassa on mielestäni valistuksen kautta vaikuttaminen."

- Kyselyn vastauksista poimittua

On hyvä myös muistaa, että turvallisuuden lisäksi myös terveys ja hyvinvointi ovat tärkeitä. Jos jokin laji on henkilölle mieluisa, se vaikuttaa hyvinvointiin, vaikka se ei olisi täysin turvallinen. Joukkuelajeissa yhdessä tekeminen ja toisten huomiointi ovat myös hyvinvointiin vaikuttavia asioita. Työnantajan tarjoama liikuntavuoro voi olla turvallisempi kuin työntekijän itsensä ottama vuoro. Työnantajan on mahdollista varmistaa kentän turvallisuus (tasainen ja hyväkuntoinen kenttä), järjestää ensiaputarvikkeita (ja liikuntavammojen ensihoitoa osaavia henkilöitä) kentälle, varmistaa että liikuntavuorolla käytetään tarvittavia suojaimia ja esimerkiksi edellyttää lajin riskienarviointia ennen toiminnan aloittamista. Työnantajan tarjoamalla liikuntavuoroilla voidaan myös varmistaa, että lämmittelyt/venyttelyt tehdään huolellisesti ennen pelaamisen aloittamista. Hyvällä alkuvenyttelyllä ja -lämmittelyllä on ratkaiseva merkitys liikuntavammojen ennaltaehkäisyssä. Liikuntavammoja voidaan ennaltaehkäistä myös siten, että työnantaja huolehtii henkilöstönsä hyvästä ergonomiasta työajalla (oikein mitoitettut työpisteet, säännölliset taukojumput jne.). Kun ihmisten lihakset pysyvät vetreinä työajalla, pienenee liikuntavammojen riski myös vapaa-ajan harrastuksissa.

"Toivon erilaisiin uusiin lajeihin tutustumista. Teemaksi enemmän uusien harrastajien mukaan saaminen kuin aktiivien tukeminen."

- Kyselyn vastauksista poimittua

Työnantajalle yksi keino panostaa vapaa-ajan turvallisuuteen on järjestää liikuntatempauksia vapaa-ajan turvallisuuden edistämiseksi. Liikuntatempauksia olisivat esimerkiksi ohjattu liikunta, luennot ja tietoiskut eri liikuntalajeista, taukojumppa ja yhteiset retket. Tällaisina järjestettyinä liikuntapäivinä lajien asiantuntijat voivat näyttää henkilöstölle esimerkkiä oikeasta ja turvallisesta tavasta harrastaa kyseistä lajia.

5.2.2 Liikenneturvallisuus

Työnantaja voi:

- tehdä yhteistyötä julkisen liikenteen kanssa
- jakaa neuvoja kotimatkan ja vapaa-ajan riskienarviointiin
- järjestää luentoja turvallisesta liikennekäyttäytymisestä ja riskinoton välttämisestä
- järjestää liukkaan kelin ajoharjoituksia
- tarjota henkilöstölle joustavat työajat

Kyselyn tuloksista nousi esiin myös useita liikenneturvallisuuteen liittyviä ehdotuksia. Toimenpiteinä ehdotettiin yhteistyötä kaupungin liikennelaitoksen kanssa, jolloin bussireitit ja -maksut saataisiin sellaisiksi, että ne voisivat kilpailla yksityisautoilun tai pyöräilyn kanssa. Lisäksi ehdotettiin aurausta ja valaistusta työmatkoille sekä kotimatkan ja vapaa-ajan riskienarviointia sekä neuvoja siihen. Vastauksissa ehdotettiin myös luentoja turvallisesta liikennekäyttäytymisestä ja riskinoton välttämisestä sekä liukkaan kelin ajo- harjoittelua.

Joustavien työaikojen koettiin myös edistävän liikenneturvallisuutta. Joustavilla työajoilla työntekijät voivat halutessaan esimerkiksi välttää pahimmat ruuhka-ajat ja ajaa työpaikalle/työpaikalta pois rauhallisempana ajankohtana tai jäädä vaikka todella huonon ajokelin takia työskentelemään kotiin työn niin salliessa. Työaikojen joustavuus tarjoaa työntekijöille myös paremman mahdollisuuden sovittaa yhteen oman ja perheen vapaa-ajan toiminnot ja työn.

5.2.3 Kotitapaturmat

Työnantaja voi:

- jakaa työntekijöille tilastotietoa kotitapaturmien yleisyydestä
- kertoa työntekijöille kotitapaturmien seurauksista
- jakaa kuvauksia sattuneista tilanteista

Yli kolmannes (37,1 %) kaikista vapaa-ajan tapaturmista on kotitapaturmia. Työntekijöiden tietämystä olisi hyvä lisätä kotitapaturmien osalta, koska kotitapaturmia on paljon ja niitä vähentämällä saataisiin tapaturmien kokonaismäärää pienennettyä. Tilastointi ja asian esittäminen lukuina olisi keino saada työntekijöiden huomio paremmin koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin. Luvut herättävät ja niitä on helppo hahmottaa. Lisäksi tulisi jakaa tietoa, miten kotona voisi välttää tyypillisimmät vaaran paikat. Lukujen lisäksi on tärkeää kertoa tapaturmien vaikutuksista. Sattuneista kotitapaturmista kertovat kuvaukset herättelevät ajattelemaan seurauksia.

5.2.4 Jaettavat turvavälineet

Työnantaja voi:

- tukea turvavälineiden hankintaa tai vuokrausta kotikäyttöön
- opastaa turvavälineiden käytössä
- jakaa/arpoa turvatuotteita, esim. heijastimia, nastoja renkaisiin

Yksi keino, jolla työnantaja voi edistää henkilöstönsä vapaa-ajan turvallisuutta, on jakaa turvavälineitä (esim. turvavaljaat) myös kotikäyttöön. Vaihtoehtoisesti työnantaja voi tukea rahallisesti turvavälineiden ostoa tai vuokrausta. Turvavälineiden käyttöä on tärkeää harjoitella työssä, jotta välineitä osataan käyttää oikein kotona. On tärkeää huomata, että pelkkä välineiden jako ei riitä, tarvitaan myös käytön opastusta.

Pelkkä turvavälineiden jako vapaa-ajalle ei riitä, tarvitaan myös käytön opastusta. Sillä on myös merkitystä, kuka turvatuotteet jakaa henkilöstölle. Johto on tässä avainasemassa.

Useissa yrityksissä työnantaja on jo pyrkinyt parantamaan henkilöstönsä vapaa-ajan turvallisuutta jakamalla turvatuotteita ajankohtaisten kampanjoiden muodossa, kuten esimerkiksi heijastimia syksyllä tai pyörään nastarenkaita talvella. Turvatuotteiden jakaminen on hyvä toimintatapa, joka kertoo henkilöstölle, että turvallisuus tulee huomioida myös työajan ulkopuolella. Oleellista on myös kiinnittää huomiota siihen, kuka jakaa turvatuotteet ja kuinka ne jaetaan. Parhaiten turvallisuusajattelun merkitys korostuu silloin kun johto on jakamassa välineitä. Tällöin johdon kiinnostus ja sitoutuminen turvallisuuteen näkyy työntekijöille asti. Sillä on merkitystä, kuka antaa tuotteet työntekijöille. Se kertoo asian tärkeydestä.

Valio muistutti talvikaudella henkilöstöään turvallisesta toiminnasta lumien katolta pudottamisen aikana ja tarjosi henkilöstölleen mahdollisuutta lainata putoamisvaljaita. Ainakin kaksi henkilöä oli pelastunut valjaiden ansiosta. Henkilöt kertoivat, että olivat liukastuneet katolta ja jääneet roikkumaan valjaiden varaan. Valjaat pelastivat vakavilta loukkaantumisilta.

Työnantaja voisi myös tarjota henkilöstölle mahdollisuuden tuoda omat kotisammuttimet huoltotarkastukseen samalla kun työpaikan sammuttimet tarkastetaan. Lisäksi kyselyn vastauksissa oli ehdotuksena, että työpaikalla arvottaisiin turvavälineitä tai -tuotteita tietyin väliajoin.

5.2.5 Turvallisuusajattelu

Työnantaja voi:

- jakaa tilastotietoa vapaa-ajan tapaturmista
- jakaa kuvauksia sattuneista vapaa-ajan tapaturmista
- järjestää ensiapukurssin kaikille halukkaille
- kannustaa puhumaan turvallisuusasioista yhteisissä palavereissa
- hyödyntää työterveyshuollon asiantuntemusta

Kokemukset tapaturmista herättävät ihmisiä ajattelemaan. Henkilöstölle sattuneista vapaa-ajan tapaturmista tai läheltä piti –tilanteista olisi hyvä koota tilastotietoa, jota voisi jakaa henkilöstölle nähtäväksi. Tämän lisäksi sattuneista tilanteista voisi myös tehdä lyhyitä, tiiviitä kuvauksia, joita jaettaisiin henkilöstölle. Sattuneet tapaukset voisivat saada työntekijät ajattelemaan omaa toimintaansa ja sen turvallisuutta. Vinkkinä kuvauksiin ja niitä koskeviin raportteihin: asenteisiin vaikuttamisessa piirustukset, kuvat ja videot toimivat, koska ne vetoavat. Ehdotus jaettavista tapaturmakuvauksista tuli esiin myös henkilöstön suunnalta kyselyn tuloksissa.

Ensiapukurssi ei ehkäise tapaturmia, vaan se on reagoiva keino. Toisaalta ensiapukurssi vaikuttaa työntekijöiden asenteisiin ja on sitä kautta ennakoiva keino.

Työpaikan turvallisuuskeskusteluihin on hyvä ottaa mukaan myös materiaalia ja aiheita vapaa-ajan tapaturmista. Vapaa-ajan turvallisuuden olisi oltava mukana jokapäiväisissä keskusteluissa. Esimiehiä on koulutettava tähän, sillä taito ja tietämys puhua näistä eivät ole esimiehelle itsestään selviä.

Ihmisiä voi opettaa ajattelemaan turvallisesti, koska tapa ajatella on ihmisen oma valinta ja ihmisen on mahdollista halutessaan muokata tietoisesti omaa ajatteluaan. Tämä on hyvä muistaa turvallisuus-toiminnan muokkaamisessa.

Turvallisuusasenteiden muokkaamisessa kannattaa hyödyntää työterveyshuollon asiantuntemusta. Työterveyshuollon asiantuntijat voivat antaa paljon sellaista neuvontaa ja ohjeistusta, jota voi hyödyntää myös vapaa-ajalla (esim. venyttelyohjeet, hyvään ergonomiaan ja terveisiin elämäntapoihin liittyvät ohjeet).

5.2.6 Turvallisuustoiminta

Työnantaja voi:

- kannustaa työntekijöitä suunnittelemaan ja toteuttamaan pelastusharjoituksen myös kotona
- ottaa kotiturvallisuuskortin työturvallisuuskortin rinnalle
- jakaa turvallisuusmateriaalia postitse kotiin

Pelastautumista ei pidä harjoitella ainoastaan työpaikalla, vaan se olisi hyvä osata myös kotona. Kodin pelastussuunnitelman tekeminen ja pelastusharjoituksen toteuttaminen veisivät turvallisuusajattelua myös perheenjäsenten tietoon.

Rohkaise henkilöstöä laatimaan omaan kotiin pelastussuunnitelma ja toteuttamaan pelastusharjoitus.

Työturvallisuuskortin rinnalle voisi olla mahdollista ottaa kotiturvallisuuskortti. Se voisi olla yrityksen itsensä laatima tietopaketti tai mahdollisesti teollisuuden yhteistyönä toteutettu.

Ihmisen arvot ovat vielä syvemmillä kuin asenteet, mutta niihinkin on mahdollista vaikuttaa, vaikka se on hidasta. Pikku hiljaa turvallisuustyön tulokset alkavat näkyä ja asenteet muuttua. Materiaalia voi jakaa

myös postitse henkilöstön kotiin, jotta perheenjäsenetkin näkisivät turvallisuustietoiskuja ja ymmärtäisivät turvallisen toiminnan tärkeyden.

6 Lisätietoja aiheesta

Suomalaiset tapaturmien uhreina 2009 – Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia

Raportti vuonna 2009 toteutetun kansallisen uhritutkimuksen tuloksista. Tutkimuksen aineisto on kerätty väestöhaastatteluilta. Raportti sisältää paljon hyödyllistä tietoa suomalaisille vuoden aikana sattuvista tapaturmista. Saatavissa Internetistä:

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/509a0a2b-aa80-452f-9642-8d2581848f55>

Haikonen, K. Lounamaa, A. Parkkari, J. Valtonen, J. Salminen, S. Markkula J. & Salmela, R. 2010. Suomalaiset tapaturmien uhreina 2009. Terveystieteiden tutkimuslaitoksen (THL) raportti 13/2010.

Henkilöstön koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ja niiden torjunnan merkitys työyhteisössä: tapausesimerkeistä kohti yleistettävää tietoa

Oulun yliopiston työtieteen yksikön toteuttaman KOTVA-hankkeen loppuraportti. Hankkeessa selvitettiin koti- ja vapaa-ajan tapaturmien yleisyyttä, merkittävyyttä ja torjuntakeinoja kahden kohdetyöpaikan (UPM-Kymmene Oyj ja Oulun kaupunki) avulla. Saatavissa Internetistä:

<http://tuta oulu.fi/tutkimus/tutkimusprojektit/paattyneet-projektit/kotva-1/HANKERAPORTTI%20no%2025%20KOTVA.pdf>

Yrjämä, L. & Ollanketo, A. (toim.) Henkilöstön koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ja niiden torjunnan merkitys työyhteisössä: Tapausesimerkeistä kohti yleistettävää tietoa. KOTVA-hankkeen loppuraportti. Työtieteen hankeraportteja, No. 25, Oulun yliopistopaino, Oulu 2007.

Työtapaturmat 2000-2009

Tapaturmavakuutuslaitosten liiton tilastojulkaisu Suomessa sattuneista työtapaturmista. Saatavissa internetistä:

http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_1326

Työtapaturmat – Tilastovuodet 2000-2009. Tapaturmavakuutuslaitosten liitto, 2010.

Kotitapaturmien ehkäisykampanja

Kotitapaturmien ehkäisykampanjan nettisivustolta löytyy paljon hyödyllistä tietoa kotitapaturmista. Sivuston tietopankista löytyy muun muassa kotitapaturmiin liittyviä tarkistuslistoja, kalvosarjoja ja kampanjatiedotteita.

<http://www.kotitapaturma.fi>